

Kritik mot Kommunstyrelsen och Utbildningsnämnden i Uppsala kommun för att en intervju som en journalist höll med en rektor avbröts

Beslutet i korthet: En kommunikatör och en områdeschef inom Uppsala kommun avbröt en intervju som en journalist höll med en rektor vid en kommunal förskola. JO konstaterar att tjänstemännen hindrade rektorn från att utnyttja sin grundlagsskyddade meddelarfrihet och kritiserar Kommunstyrelsen och Utbildningsnämnden i Uppsala kommun för det.

Bakgrund och initiativ

I en anmälan till JO fördes det fram klagomål mot Uppsala kommun och tjänstemän där. Klagomålen avsåg att en kommunikatör vid kommunledningskontoret och en områdeschef vid utbildningsförvaltningen, i strid med den grundlagsfästa meddelarfriheten, hade avbrutit en intervju som en journalist höll med en rektor för en förskola. I anmälan fanns en hänvisning till en artikel och ett inslag på Sveriges Television (SVT) Nyheters webbplats. JO tog del av artikeln och inslaget.

Enligt artikeln skulle journalisten göra ett reportage om vabbande och hade sökt upp förskolan för att få tag på några föräldrar att intervjua. Journalisten frågade också personalen på förskolan om någon av dem kunde ställa upp på en intervju.

Med anledning av vad som kommit fram beslutade jag att utreda det inträffade i två initiativärenden.

Utredning

Kommunstyrelsen och Utbildningsnämnden i Uppsala kommun yttrade sig till JO under våren 2022.

Av utredningen framgår i huvudsak följande.

Den 16 september 2021 besökte en journalist från SVT en förskola i Uppsala kommun. Förskolans rektor accepterade att låta sig intervjuas. Rektorn kontaktade en områdeschef för att informera om att hon skulle intervjuas. Områdeschefen informerade i sin tur en tillfälligt anställd kommunikatör vid kommunledningskontoret om intervjun. Under pågående intervju ringde kommunikatören upp områdeschefen och bad henne kontakta rektorn för att avbryta intervjun. Därefter ringde kommunikatören upp journalisten och bad denne att avsluta intervjun. Områdeschefen ringde upp rektorn och bad henne att avbryta intervjun. Samtalen från kommunikatören och områdeschefen finns dokumenterade i det nämnda inslaget på SVT:s webbplats. I inslaget uppgav rektorn till journalisten att områdeschefen och kommunikatören inte lät henne göra intervjun. Såvitt framgår av inslaget avslutades intervjun efter det.

Kommunstyrelsen och utbildningsnämnden uppgav i sina yttranden att kommunikatören och områdeschefen agerat felaktigt och i strid bl.a. med Uppsala kommuns kommunikationspolicy när de försökte avbryta den pågående intervjun och att agerandet även gick stick i stäv med den strävan att bidra till en öppen och transparent samhällsinformation som ska råda i verksamheterna. Som en konsekvens av händelsen har kommunstyrelsen genomfört en översyn av kommunikationsstaben. Översynen resulterade i en åtgärdsplan med prioriterade åtgärdsområden som bl.a. ska bidra till att säkerställa öppenhet, transparens, samt yttrande- och meddelarfrihet. Utöver den åtgärdsplan som tagits fram kommer utbildningsförvaltningen att säkerställa att chefer i verksamheten har god kunskap om regelverk, kommunens kommunikationspolicy och rutiner.

Kommunstyrelsen och utbildningsnämnden har upplyst om att kommunikatören inte längre arbetar kvar inom kommunen.

Rättsliga utgångspunkter

Yttrandefrihet

Enligt 2 kap. 1 § 1 regeringsformen (RF) är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet. Med yttrandefrihet avses frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor.

Yttrandefriheten omfattar även offentligt anställda. En offentligt anställd har därför som utgångspunkt rätt att fritt uttala sig om sådana förhållanden på arbetsplatsen som han eller hon anser bör komma till allmänhetens kännedom.

JO och Justitiekanslern (JK) har upprepade gånger uttalat att en myndighet inte får försöka motarbeta att anställda utnyttjar sin yttrandefrihet. En offentlig arbetsgivare får exempelvis inte genom generella uttalanden eller kritik i enskilda fall försöka påverka de anställda att avstå från att använda sin frihet att yttra sig om den egna myndigheten och dess verksamhet (se bl.a. JK:s beslut den 27 juni 2013, dnr 8564-12-22, och JO 2014/15 s. 663).

Meddelarfrihet

I yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) och tryckfrihetsförordningen (TF) finns det kompletterande bestämmelser för en speciell del av yttrandefriheten, nämligen meddelarfriheten. Meddelarfriheten ger ett särskilt starkt skydd för den som lämnar uppgifter för publicering i massmedier. Enligt 1 kap. 10 § första och tredje stycket YGL står det var och en fritt att – om inte annat är föreskrivet i yttrandefrihetsgrundlagen – meddela uppgifter i vilket ämne som helst i syfte att de ska göras offentliga i program eller genom tekniska upptagningar. Motsvarande bestämmelse för offentliggörande i tryckt skrift finns i 1 kap. 7 § första och tredje stycket TF.

Bedömning

Av utredningen framgår att en kommunikatör och en områdeschef inom Uppsala kommun avbröt en intervju som en journalist från SVT höll med en rektor vid en kommunal förskola. Kommunikatören och områdeschefen har därigenom hindrat rektorn från att utnyttja sin grundlagsskyddade rätt att lämna uppgifter till medierna.

Det har genom yttrandena till JO kommit fram att kommunikatören tydligt uppmanade områdeschefen att kontakta rektorn för att avbryta intervjun och att områdeschefen litade på kommunikatörens kunskap och råd. Även om det var kommunikatören som i praktiken dirigerade händelserna, kan det inte ursäktas områdeschefens agerande. Områdeschefens agerande är självklart inte acceptabelt. Detta gäller i än högre grad kommunikatören. Jag har noterat att kommunikatören inte finns kvar vid kommunen.

Jag får uppfattningen att en förklaring till det inträffade, i vart fall när det gäller områdeschefen, är bristande kunskap om den grundlagsfästa meddelarfriheten. En chef inom en kommunal verksamhet måste känna till grundläggande bestämmelser om yttrande- och meddelarfrihet. Kommunstyrelsen och utbildningsnämnden har dock det yttersta ansvaret för att de anställda har tillräcklig kunskap om detta.

Kommunstyrelsen och Utbildningsnämnden i Uppsala kommun kritiserar för att intervjun avbröts och att rektorn därigenom inte kunde utnyttja sin meddelarfrihet.

Av nämndernas yttranden till JO framgår att såväl kommunstyrelsen som utbildningsnämnden ser allvarligt på händelsen och har vidtagit åtgärder med anledning av det inträffade. Det framstår som att detta kan begränsa risken att något liknande händer igen.

Ärendena avslutas.